

Analys av assistanshundverksamheten och behovet av utveckling

Syftet med analysen

Myndigheten för delaktighet (MFD) har sedan 2015 haft regeringens uppdrag att upphandla en stödfunktion för brukare, beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar (ej ledarhundar för personer med synnedsättning). Vidare har myndigheten under verksamhetsåren 2017–2018 även haft i uppdrag att i samverkan med den upphandlade stödfunktionen sprida information till relevanta aktörer om förskrivning av service- och signalhundar.

MFD bedömer att det under de senaste åren har skett en stor ökning av dels efterfrågan på assistanshundar, dels av antalet certifierade assistanshundekipage. Myndigheten har under de senaste åren samlat på sig både kunskap och erfarenheter av assistanshundverksamheten genom kontakter med blivande och befintliga förare, instruktörer och andra aktörer som i sina verksamheter möter de utmaningar som finns inom assistanshundverksamheten. I dessa kontakter har det framkommit följande.

- Det saknas en allmän kunskap om vad en assistanshund är och vad den kan hjälpa sin förare med. Det får konsekvensen att ekipage nekas tillträde till exempelvis affärer, vårdinrättningar eller kollektivtrafik. Många förare med osynliga funktionsnedsättningar som exempelvis diabetes eller en psykiatrisk diagnos upplever även att deras behov av assistanshund ifrågasätts och att man som förare behöver förklara sin funktionsnedsättning för okända personer.
- Det är inte känt vart en blivande förare kan vända sig och hur processen ser ut för att skaffa en assistanshund. Det finns ett antal olika aktörer som godkänner hund och examinerar ekipage och det är upp till den blivande föraren att hitta en lämplig instruktör som har den kompetens som krävs.
- Det saknas enhetlig och nationell reglering för verksamhet med assistanshund. De olika aktörer och instruktörer som finns på marknaden har själva tagit fram riktlinjer, krav och rutiner för sin respektive verksamhet, exempelvis utifrån de standarder som finns för att bedöma lämplighet på hund eller utifrån veterinära riktlinjer.
- Det saknas möjligheter till offentlig finansiering för att köpa in och utbilda en assistanshund. Det innebär att det i nuläget är den ekonomiska situationen för en blivande förare som avgör om hen kan skaffa en assistanshund och inte den enskildes behov. Inte heller kommuner och regioner har tillräcklig

kunskap om eller verktyg för att förskriva assistanshund som hjälpmedel vilket skulle underlätta den ekonomiska utmaningen som många med behov av assistanshund upplever.

- Det saknas en nationell funktion som skulle kunna samordna, kvalitetssäkra och följa upp assistanshundverksamheten samt sprida kunskap och ge stöd till förare, allmänhet och andra aktörer. En mer enhetlig hantering kring frågor som rör assistanshund skulle kunna lösa en del av de utmaningar som finns i dag.

Det finns inte någon samlad aktuell lägesbild av verksamheten med assistanshundar som innefattar aspekter såsom antal ekipage, förskrivning och finansiering, tillgänglighet och kunskapsbehov. MFD har därför analyserat assistanshundverksamheten genom ett par aktiviteter. För att få en fördjupad bild av assistanshundverksamheten gav MFD i november 2021 en extern konsult, Expedition Mondial, i uppdrag att genom metoden tjänstedesign genomföra djupintervjuer med förare och instruktörer om utmaningar och möjligheter med att utbilda, skaffa och ha assistanshund.¹ I kartläggningen intervjuades totalt 24 förare eller anhöriga till förare och instruktörer. Syftet var att genomföra en kartläggning med fokus på utmaningar men även möjligheter med att utbilda, skaffa och att ha assistanshund. Som ett komplement till djupintervjuerna genomfördes också samtal med instruktörerna för att få en bredare bild av exempelvis vilka hundraser som är vanliga och vilken typ av ekipage som utbildas.²

På grund av det stora intresset från förare att delta med sina erfarenheter genomförde MFD också en digital enkät till de förare som inte deltog i djupintervjuerna (38 stycken). Frågorna handlade om förarnas erfarenheter av att skaffa och att ha assistanshund och svaren överensstämde väl med resultatet från djupintervjuerna.³

Utifrån resultaten av den analys som redovisas i denna promemoria önskar MFD även ge sin bild av utvecklingen och vilka möjligheter och utmaningar som myndigheten bedömer finns framöver inom ramen för verksamheten med assistanshundar.

Bakgrund till nuvarande verksamhet med assistanshundar

Assistanshundverksamheten är förhållandevis ny i Sverige. Under åren 2009–2014 bedrev dåvarande Hjälpmedelsinstitutet på uppdrag av regeringen försöksverksamhet med så kallade service- och signalhund, dvs. assistanshundar förutom hund för

¹ Expedition Mondial Assistanshund-resan, dnr 2021/0570.

² Expedition Mondial fördjupning Assistanshund-resan, dnr 2021/0570.

³ Digital enkät MFD om assistanshund, dnr 2022/0013.

personer med psykiska funktionsnedsättningar och ledarhund för personer med synnedsättning. Utbildningen av hundarna genomfördes av Service- och Signalhundsförbundet (SoS). Socialstyrelsen hade i uppdrag att utvärdera verksamheten.⁴ Som ett resultat av detta arbete fick MFD i februari 2015 regeringens uppdrag att upphandla en nationell stödfunktion för brukare, beställare, finansärer och utbildare av assistanshundar (ej ledarhundar för personer med synskada).⁵ Upphandlingen skulle vända sig till organisationer som har kompetens inom området. Efter upphandling slöt MFD avtal med Svenska Brukshundsklubben (SBK). I regleringsbrevet för budgetåret 2017 fick MFD i uppdrag att dels följa upp och finansiera den stödfunktion om service- och signalhundar som upphandlats under 2015, dels att i samverkan med upphandlad stödfunktion sprida information till relevanta aktörer om förskrivning av service- och signalhundar. Uppdraget redovisades i en särskild rapport till regeringen i april 2018.⁶ I rapporten redovisade MFD även identifierade utmaningar kring assistanshundar samt lämnade förslag på hur verksamheten skulle kunna utvecklas. Som ett komplement till denna redovisning inför regleringsbrevet 2019 lämnade MFD även en promemoria⁷ till Socialdepartementet med ytterligare förslag på hur en fortsatt hantering av stödet till assistanshundar skulle kunna se ut för kommande avtalsperiod. I promemorian pekade MFD på behovet av att fastställa en nationell och oberoende certifiering av assistanshundar, att fastställa en nationell process för uppföljning av ekipage samt att gemensamt med regioner och kommuner arbeta fram stöd, tillämpningsanvisningar och vägledning riktade till kommuner och regioner kring förskrivning av assistanshundar.

I regleringsbrevet för budgetåret 2019 fick MFD i uppdrag att för en treårsperiod upphandla en stödfunktion. Inga ytterligare insatser angavs i uppdraget. SBK fick efter upphandling ett förnyat uppdrag. Nuvarande avtal med SBK går ut den 31 december 2022. Enligt MFD:s regleringsbrev för år 2022⁸ har myndigheten ett löpande uppdrag att upphandla en stödfunktion. Det innebär att MFD behöver påbörja en ny upphandling under hösten 2022.

⁴ Socialstyrelsen (2014), *Utvärdering av försöksverksamhet med service- och signalhundar*.

⁵ Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2015 avseende Myndigheten för delaktighet, regeringens beslut II:5, 2015-02-12, dnr S2015/970/FST.

⁶ Myndigheten för delaktighet (2018), *Assistanshundar för bättre hälsa och delaktighet*, 2018:12.

⁷ Förslag om assistanshundar, Promemoria daterad 2018-10-10.

⁸ S2021/08111 (delvis).

En beskrivning av verksamheten med assistanshund

Assistanshund är ett samlingsnamn

Assistanshund är ett samlingsnamn för olika tjänstehundar vars syfte är att öka möjligheten för människor med funktionsnedsättning att få ökad delaktighet i samhället med hunden som hjälpmedel. Det finns olika typer av assistanshundar och nya typer tillkommer allteftersom de utbildas för olika ändamål. Under de senaste åren har exempelvis assistanshund för personer med psykiatrisk diagnos utbildats.

Servicehund utbildas för användning av personer med fysisk funktionsnedsättning. Hundens uppgift är bland annat att hjälpa till med att hämta och bära saker, öppna dörrar eller lådor och hjälpa till med förflyttning.

Alarmerande servicehund utbildas för användning av personer med sjukdomar som epilepsi eller diabetes. Hundens uppgift är bland annat att varna före ett sjukdomsanfall (epilepsi) eller vid höga eller låga blodsockernivåer (diabetes) så att personen/föraren hinner inta en säker position, ta sin medicin eller mäta blodsockret. Hunden larmar även om föraren behöver hjälp.

Signalhund utbildas för användning av döva eller hörselskadade personer. Hundens uppgift är bland annat att agera som förarens ”öron” och uppmärksamma föraren på ljud i omgivningen, exempelvis dörrklockor.

Psykisk hälsahund utbildas för användning av personer med en psykiatrisk diagnos. Hundens uppgift är att verka lugnande på sin förare och att ge förutsättningar för föraren att delta i samhället. Hunden kan till exempel vara en trygghet och ett stöd vid resa med allmänna transportmedel, inköp, biobesök eller vid umgänge. Hunden kan också vara en förutsättning för barn med särskilda behov att kunna delta i skolundervisning.

Ledarhundar för personer med grav synnedsättning är också en typ av assistanshund men ingår inte i den här analysen.

Vägar till assistanshund

En person som önskar en assistanshund ska ha en stadigvarande eller permanent psykisk eller fysisk diagnos eller funktionsnedsättning.⁹ För att få en hund finns två vägar att gå:

⁹ [Grundläggande krav förare - Svenska Brukshundklubben](#)

1. Utbildning av egen hund tillsammans med en assistanshundinstruktör. Det innebär att föraren antingen köper eller redan äger en egen hund som utbildas under en viss tid, mellan tre månader upp till ett år¹⁰, beroende på hund, förare och instruktör. När hunden och föraren har genomgått utbildningen ska hund och förare därefter examineras som ekipage.
2. Köp av en redan grundtränad hund som har tränats för att möta förarens behov. När hunden är färdigutbildad och klar för leverans ska hund och förare samtränas och därefter examineras som ekipage.

De flesta väljer att utbilda en egen hund i enlighet med alternativ 1. Det beror med stor sannolikhet på att kostnaden för en egenutbildad hund är mycket lägre än för en färdigutbildad hund, se närmare nedan under Kostnader och finansiering.

Statistik över antal ekipage och hundar

Det finns ingen sammanställd, nationell statistik över antal ekipage eller typ av assistanshundar som har utbildats och examinerats. Service- och Signalthundsförbundet (SoS) och Svenska Brukshundklubben (SBK) är två stora aktörer som utbildar och certifierar hundar samt examinerar ekipage. Tillsammans har de 51 utbildade instruktörer och 207 aktiva ekipage (uppgiften avser februari 2022). Assistenthunden är ytterligare en aktör som på sin webbplats uppger att de har 38 aktiva ekipage.¹¹

I intervjuer med representanter från SoS och SBK¹² framgår att efterfrågan på assistanshund har ökat de senaste 5–7 åren och att den typ av assistanshund som har ökat mest i antal från 2015 fram till i dag är assistanshund för personer med psykiatrisk diagnos, främst bland barn och unga men även bland vuxna.

På grund av att det också finns många mindre aktörer är det svårt att samla in information för att få en samlad och heltäckande bild av omfattningen av assistanshundar och ekipage. Som tidigare har nämnts genomfördes intervjuer med ett antal förare och instruktörer.¹³ Det framkom bland annat att den vanligaste rasen som utbildas till assistanshund är labrador. De flesta som skaffar en assistanshund gör det genom att utbilda en egen inköpt eller befintlig hund istället för att köpa en

¹⁰ SBK:s och SoS webbplatser, [Assistanshund - Svenska Brukshundklubben](#) och [Assistanshund | Soshund.se](#).

¹¹ www.assistenthunden.com, uppgift hämtad 2022-03-03.

¹² Intervjuer av Lena Hallberg, MFD, med Lena Larson, SBK och Ulf Månsson, SoS.

¹³ Se not 1 och 2.

färdigutbildad. Det stämmer också väl överens med resultatet från den digitala enkät som MFD har genomfört med ett antal förare.¹⁴

Kostnader och finansiering

Utgångspunkten för all verksamhet med assistanshund är att hunden ägs av den enskilde föraren. Detta är en viktig skillnad jämfört med ledarhundar för personer med grav synnedsättning. Ledarhunden ägs av staten genom Synskadades Riksförbund som huvudman för verksamheten. Samtliga omkostnader för ledarhunden finansieras med statliga medel, vilket innebär att inköp, utbildning, samträning, veterinärkostnader, tillbehör med mera är kostnadsfria för föraren. När det gäller övriga assistanshundar står den blivande föraren för i stort sett alla kostnader för att exempelvis köpa in, utbilda, samträna och ha en assistanshund.

För en blivande assistanshundförare kan kostnaderna skilja sig åt beroende på vilken väg till assistanshund som föraren väljer (se ovan). För en färdigutbildad hund kan kostnaden uppgå till cirka 220 000 kronor.¹⁵ För en egen utbildad hund kan kostnaden enligt de uppgifter som MFD har inhämtat variera från cirka 50 000 kronor¹⁶ till 127 000 kronor¹⁷. I den lägre kostnaden ingår i detta exempel inte kostnaden för inköp av hund och kostnader för hundens första levnadsår. För en hund som utbildas genom SBK täcks vissa kostnader, de administrativa kostnaderna samt de obligatoriska testerna och tjänstetecken som utbildade hundar och hundar under utbildning ska bära. Det möjliggörs genom att SBK får viss statlig ersättning. Sammantaget kan det vara svårt för en blivande assistanshundförare att få en enhetlig, tydlig och förutsägbar kostnadsbild beroende på vad som räknas med. Det finns även andra privata aktörer som utbildar assistanshundar och examinerar ekipage för vilka kostnadsuppgifter inte har inhämtats.

Finansieringen är en stor utmaning för personer som har behov av en assistanshund. Det är möjligt att ansöka om merkostnadsersättning från Försäkringskassan. Ersättningen är dock begränsad till kostnader som ett ekipage har när hunden redan är inköpt och utbildad och kan avse exempelvis kostnad för foder och veterinärbesök. Det finns även en del fonder och stiftelser som en blivande förare kan ansöka om medel från, men det handlar ofta om mindre belopp.

¹⁴ Digital enkät om assistanshundar, MFD januari 2022, dnr 2022/0013.

¹⁵ <https://www.brukshundklubben.se/assistanshund/utbilda-assistanshund/kostnads kalkyl-for-assistanshund/>, uppgift hämtad 2022-03-01.

¹⁶ SoS webbplats, [Kostnads kalkyl för utbildning | Soshund.se](https://www.soshund.se/kostnads-kalkyl-for-utbildning/), uppgift hämtad 2022-03-01.

¹⁷ <https://www.brukshundklubben.se/assistanshund/utbilda-assistanshund/kostnads kalkyl-for-assistanshund/>, uppgift hämtad 2022-03-01.

Ansökningsprocessen kräver också att en blivande förare har tid, ork och förmåga att ansöka om stöd, vilket alltid inte är fallet på grund av den funktionsnedsättning eller sjukdom som personen har.

Förskrivning av assistanshund som hjälpmedel

För att få en bättre bild av de juridiska förutsättningarna för att regioner och kommuner ska kunna förskriva assistanshund som hjälpmedel gav MFD i uppdrag åt konsulten Manolis Nymark Consulting att gå igenom möjligheter och utmaningar med att förskriva assistanshund i relevanta regelverk. I genomgången framkom följande.¹⁸ Det finns inga formella hinder för sjukvårdshuvudmän i regioner eller kommuner att förskriva assistanshund som hjälpmedel åt patienter enligt hälso- och sjukvårdslagen. Det finns dock en rad nackdelar vid förskrivning av assistanshund som kan försätta den enskilde föraren i en sämre situation än patienter som får andra mer traditionella hjälpmedel. Det kan handla om olika ersättningar vid personskada för föraren, vad som ryms inom begreppet medicinteknisk produkt men också om frågor om ansvarsfördelning mellan olika berörda aktörer. Det finns inte heller något formellt hinder för socialtjänsten att bevilja en sökande bistånd till assistanshund enligt socialtjänstlagen.

Även om det inte finns några formella juridiska hinder för att förskriva assistanshund som hjälpmedel har MFD efter samtal med berörda aktörer inte funnit några exempel på sådana förskrivningar i någon region eller kommun. MFD bedömer utifrån de juridiska utmaningar som finns och avsaknaden av förskrivning i regioner eller kommuner att möjligheten för en blivande förare att få ekonomiskt stöd till exempelvis utbildning av assistanshund och examinering av ekipage är liten. Möjligheten till en assistanshund utgår därför inte primärt från den blivande förarens behov av hjälpmedel utan är starkt beroende av den enskildes ekonomiska möjligheter att själv finansiera en assistanshund.

Reglering av assistanshundverksamhet

I nuläget saknas enhetlig och nationell reglering för verksamhet med assistanshund. De olika aktörer och instruktörer som finns på marknaden har själva tagit fram riktlinjer, krav och rutiner för sin respektive verksamhet, ibland utifrån de standarder som finns för att bedöma lämplighet på hund eller utifrån veterinära riktlinjer. Det finns dock ingen nationell standard eller nationellt regelverk för exempelvis kvalitetssäkring av utbildningsverksamhet eller certifiering av ekipage. Det finns i nuläget därmed inget enhetligt kännetecken för en assistanshund under utbildning eller ett ekipage. En assistanshund under utbildning eller en arbetande assistanshund bär ett tjänstetäcke som kan se olika ut beroende på vilken leverantör

¹⁸ *Rättsläget för assistanshundar*, Manolis Nymark Consulting, 2018-09-18.

som ansvarar för utbildning och examination. Det gör det svårt för utomstående att identifiera en assistanshund vilket i sin tur leder till att ekipage har problem med tillgänglighet till exempelvis färdtjänst, kollektivtrafik, offentliga inrättningar eller andra miljöer som caféer eller restauranger.

Standardiseringsarbete

Det europeiska certifieringsorganet CEN inledde år 2017 arbetet med att ta fram en europeisk standard för ledar- och assistanshundar. Svenska institutet för standarder (SIS) har tillsatt en svensk kommitté som ska bidra i det europeiska arbetet. Standarden ska innehålla förtydliganden om bland annat ett gemensamt språkbruk, krav på uppfödning och journalföring, djurskydd, utbildningsfrågor och certifiering, krav på instruktörer, arbetsmiljö, rättsskydd och uppföljning. Standarden kommer att i stort sett innehålla allt som regleras i en redan befintlig minimistandard för medlemsländer i Assistance Dogs International, se nedan. EU-standarderna kommer dock inte att bli lika detaljerad och omfattande.

Arbetet med en europeisk standard pågår och förhoppningen är att ett första förslag vara klart för remittering under 2022. Därefter har de olika ländernas arbetsgrupper högst fem år på sig att lämna synpunkter, lämna nya förslag och till sist enas om en standard som samtliga kan ställa sig bakom. Det är således ett långsiktigt arbete.

En nationell modell behöver dock inte vänta tills den europeiska standarden är klar. MFD bedömde i sin redovisning av assistanshunduppdragen 2018 att det finns stora fördelar med en standard för assistanshundar och föreslog att regeringen bidrar till framtagandet av en europeisk standard för ledar- och assistanshundar antingen genom en lämplig statlig myndighet, en upphandlad stödresurs eller genom att direkt bidra till finansieringen av standardiseringsarbetet. Hur aktivt ett deltagande i det europeiska standardiseringsarbetet ska vara bör enligt MFD vara relaterat till framstegen i det nationella arbetet. I första hand bör ambitionen vara att utforma en gemensam modell/standard inom Sverige.¹⁹

Ovanstående skulle kunna innebära att det i avvaktan på en SIS/CEN-standard skapas en modell med liknande krav och anvisningar som den som nu utarbetas inom SIS/CEN-projektet.²⁰ På så vis skulle det vara möjligt att redan nu börja tillämpa en modell för att kontrollera och utvärdera utbildningsverksamheter inom området assistanshund.

¹⁹ Myndigheten för delaktighet (2018), Assistanshundar för bättre hälsa och delaktighet, s. 25.

²⁰ CEN/TC 452, Assistance Dogs, SIS.

Assistance Dogs International (ADI)

Assistance Dogs International (ADI) är en världsomspännande koalition av ideella organisationer som utbildar och certifierar assistanshundar. ADI:s standard från 2017 ligger till grund för ADI:s granskning och ackreditering av aktörer. I en ackrediteringsprocess utvärderas kvaliteten på olika assistanshundprogram och om ett program uppfyller alla kriterier och krav som finns i standarden. Ett godkänt program måste återackrediteras vart femte år.²¹

För de medlemsländer som är med i ADI finns som ovan nämnts en utarbetad minimistandard för ett ackrediterat utbildningsprogram, som medlemsländerna måste följa. Här regleras bland annat hur hunden ska utbildas, vilka egenskaper som en assistanshund behöver ha, etiska aspekter och förhållningssätt, en föräres ansvar och rättigheter och vad de som utbildar assistanshundar behöver ha med i sitt utbildningsprogram för att bli ackrediterade. I nuläget finns det 135 ackrediterade medlemsorganisationer med representation från 23 länder²², däribland Sverige.

Den nationella stödfunktionen på Svenska Brukshundklubben

Som nationell stödfunktion har Svenska Brukshundklubben (SBK) i uppdrag att säkerställa att det finns godkända och oberoende assistanshundinstruktörer, genomföra lämplighetstester av hund samt examinera och genomföra årsprov/funktionskontroller för assistanshundekipage. SBK ska också ge information och stöd till instruktörer och tillhandahålla rådgivning för förare, kommuner/regioner samt andra intressenter. SBK får genom MFD ett årligt ekonomiskt bidrag på 1 miljon kronor för uppdragets genomförande.

SBK framhåller till MFD att assistanshund är ett fantastiskt hjälpmedel som bidrar till att människor blir mer delaktiga i samhället på olika sätt. Det ökade intresset för assistanshundar har enligt SBK ökat efterfrågan på information och behovet av samverkan. När assistanshundar blir mer synliga i samhället väcks frågor om assistanshundarnas roll och funktion. Det är därför fortsatt viktigt att information och kunskap om assistanshundar ökar bland blivande förare men också bland allmänhet.

Branschen i övrigt

I dag finns det ett delvis okänt antal olika aktörer som tränar assistanshundar och utbildar och examinerar ekipage på en marknad som i stort sett är oreglerad. Det innebär att det är möjligt för den som är intresserad att starta verksamhet som utbildar och tränar hundar och ekipage. I och med en ökad efterfrågan av

²¹ Uppgifter från ADI:s hemsida 20022-03-23, [Sammanfattning av standarder - Assistance Dogs International](#).

²² ADI:s hemsida 2022-03-08, [Medlemsstatistik - Assistance Dogs International](#).

assistanshund, särskilt för personer med psykiatrisk diagnos, är det troligt att fler aktörer etablerar sig. Varje aktör har sina egna kännetecken och kvalitetskrav på de hundar som de utbildar och examinerar. Det kan i sin tur skapa en spretig bild av vad som är en assistanshund istället för en större samsyn och mer enhetlighet. Detta kan få konsekvenser för blivande förare men även för allmänheten och andra aktörer och miljöer där assistanshundar behöver vistas.

Assistanshund och tillgänglighet i olika miljöer

De utmaningar som handlar om assistanshundar varierar och berör enskilda individer men också olika delar av samhället. Ett exempel är frågan om tillgänglighet i miljöer där olika intressen kan kollidera och som blir ett problem som delvis beror på avsaknaden av enhetliga regleringar och standarder. Kunskapsnivån bland människor och olika samhällsaktörer om vad en assistanshund är och kan göra är låg. Om det var mer känt vad en assistanshund är och vad den gör för sin förare skulle en del svårigheter kunna lösas med god planering och framförhållning.

I vissa miljöer behöver människors olika behov få utrymme. Det är särskilt viktigt exempelvis i en skola, på en arbetsplats eller en vårdinrättning. Om en verksamhet redan innan ett assistanshundekipage anländer till den specifika miljön har gjort en riskbedömning och förhoppningsvis hittat en lösning är mycket vunnet för alla parter. Ett gott exempel är den överenskommelse²³ som Astma- och allergiförbundet har med SBK och SoS. I överenskommelsen beskrivs de problem med intressekonflikter som allergiker och assistanshundekipage kan möta. Fokus i överenskommelsen ligger på förebyggande arbete och att eventuella konflikter ska lösas i samförstånd och med ömsesidig respekt för varandras olikheter och behov.

MFD har haft dialog med olika aktörer vars verksamheter behöver hantera frågor om assistanshund, som exempelvis kollektivtrafik, färdtjänst och vårdinrättningar. Det är tydligt att det finns ett stort behov av en mer enhetlig hantering av frågan, bland annat att assistanshundar enkelt ska kunna identifieras och vid behov kontrolleras. Flera av dessa aktörer har i en skrivelse till MFD framfört att det är ytterst angeläget för många olika samhällstjänster att assistanshundar enhetligt och tydligt certifieras och utmärks så att hundarnas förare, på ett smidigt sätt för alla parter, ges de rättigheter de har rätt till.²⁴

²³ Överenskommelse som både SRF, SBK och SoS har med astma- och allergiförbundet. Exempel på [Överenskommelse med Astma- och Allergiförbundet | Soshund.se](#).

²⁴ Svar på skrivelsen om identifiering av godkänd assistanshund i Sverige, 2020-11-13 från Trafikförvaltningen, Region Stockholm, Region Stockholm, Locum, Västtrafik, Skånetrafiken och Svensk Kollektivtrafik.

Några exempel från andra länder

Verksamheten med assistanshund ser olika ut och organiseras olika i Europa och i andra länder. Det kan handla om olika modeller för finansiering, kvalitetssäkring och certifiering, ansvarsfördelning med mera. Nedan följer några exempel.

Danmark

I Danmark har det sedan 1996 varit möjligt för personer med fysisk funktionsnedsättning att skaffa en servicehund. År 2015 blev det möjligt att ansöka om servicehund för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Det finns ingen officiell nationell standard men en arbetsgrupp arbetar med nationella standarder som ett krav för medlemskap i Europeiska Unionen. Assistanshundar är godkända som hjälpmedel enligt den danska servicelagen vilket möjliggör ersättning för en servicehund från kommunen.

STH – Servicehund til Handicappede

STH är den enda ADI-ackrediterade organisationen i Danmark som utbildar assistanshundar för personer över 18 år med fysiska funktionsnedsättningar. STH ingår i den officiella nationella arbetsgruppen för att identifiera standarder som en del av EU:s krav.

STH ger inte råd i samband med inköp och urval av privata hundar och hjälper inte till med träning eller certifiering av en förares egen hund.

STH köper endast valpar som är av en ras godkänd av Dansk Kennel Klub. Det finns både fysiska och mentala tester från val av valp och längs träningsvägen. Hunden tränas fram till cirka 2 års ålder innan teamträningen med en förare börjar. Föraren som står på en väntelista matchas med en lämplig hund. Därefter samtränas ekipaget och avslutningsvis certifieras teamet av STH.

Enligt den danska servicelagen kan kommunen i vissa fall godkänna en servicehund som stöd. Brukaren skickar då sin ansökan till kommunen som stämmer av kostnader med STH. Därefter godkänner kommunen hela eller delar av kostnaden och gör utbetalningen till STH. Det är STH som utbildar hunden och står för alla kostnader under hundens livstid. STH finansierar sin verksamhet via stiftelser, företag, privata donationer och kommunala bidrag. Föraren betalar en engångssumma på 2 500 danska kronor för en tilldelad hund i form av ett livstidsmedlemskap i STH. Därefter står föraren själv för kostnaderna för att hålla en hund (foder, årliga veterinärundersökningar, vaccinationer, avmaskning, fästingmedicin m.m.).

Trinitas (trinitas-st.dk)

Trinitas är en ideell förening och ansvarar för utbildning och certifiering av psykiatrisk servicehund. Föraren får sin egen hund bedömd och utbildad. För att få en hund ska den blivande föraren visa att hen har en diagnostiserad ihållande psykisk sjukdom med dokumentation från exempelvis en läkare eller psykiater. Föraren ansvarar för kostnader som att förvärva en hund, tillhörande veterinärkonsultationer, försäkring, foder, utbildning m.m. En uppskattad prisbild är mellan 25 000 DKR och 40 000 DKR.²⁵

Finland

I Finland finns det assistanshundar för personer med fysiska funktionsnedsättningar, som exempelvis diabeteshundar, hörsel- och stödhundar och det finns också hundar för barn med autism. Det börjar också utbildas mentala stödhundar och smärthundar. Ansökan om assistanshund kan göras från två organisationer, Avustajakoira rfs och Finska förbundet för personer med fysiska funktionsnedsättningar (Invalidiliitto ry). I Finland finns det inga definierade lagkriterier för att skaffa assistanshund, men lagen definierar att en assistanshund får gå utan koppel och röra sig där hundanvändaren rör sig, som i en livsmedelsbutik. Det finns heller inga avgifter för en assistanshund, till exempel i kollektivtrafik, på flygplan eller hotell eller för taxiresor.

I dag finns det möjlighet för aktörer som utbildar assistanshundar att ansöka om bidrag för att bland annat köpa in valpar, utbilda, legitimera och certifiera assistanshundar och ekipage. Bidraget finansieras av Social- och hälsovårdsministeriet för att utveckla och utvidga assistanshundverksamheten med en budget på totalt 150 000 euro per år. Det finns också ett förslag på att överföra anskaffning och finansiering av assistanshundar för rörelsehindrade i Finland till offentlig finansiering som kan börja tillämpas tidigast 2023 och som Institutet för hälsa och välfärd har tagit fram på uppdrag av social- och hälsovårdsministeriet.²⁶

Avustajakoira rfs

Personer med en diagnostiserad fysisk funktionsnedsättning eller sjukdom kan ansöka om assistanshund. Personen ska vara 18 år eller äldre och kunna sköta och träna hunden i huvudsak självständigt.

²⁵ Uppgifter från danska STH – Servicehundene til Handicappede 2022-02-25.

²⁶ Institutet för hälsa och välfärd, 2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-828-6>.

Genom djurtränare från Avustajakoira rfs kan en blivande förare antingen utbilda egen lämplig hund eller skaffa en förtränad hund. Träningen tar cirka 2–3 år. Hundarna överlämnas till föraren på ett så kallat förvaltningskontrakt.

Hundarna ska klara ett karaktärs- och introduktionsprov för assistanshundar och testas minst vartannat år genom en kompetensbedömning. Labrador retrievers används främst. Hundar deltar i karaktärstestet av Avustajakoira rfs vid cirka ett års ålder. Avustajakoira följer standarderna för Assistance Dogs International i sin utbildning och verksamhet. Avustajakoira rfs har försäkrat de hundar som föreningen äger och föraren betalar en årlig självrisk på 100 euro för veterinärkostnader till föreningen.

Invalidiliitto ry

En förare kan även få en fullt utbildad assistanshund genom Finlands förbund för personer med fysiska funktionshinder, Invalidiliitto ry. Förbundet köper färdiga hundar och lämnar över dem till föraren utan kostnad. Förarna betalar själva för foder och det fortsatta underhållet av hundarna i enlighet med förvaltningskontrakt.

Belgien

I Belgien finns det olika aktörer som utbildar och certifierar olika typer av assistanshundar. Förutsättningar för assistanshundverksamhet skiljer sig åt beroende på de olika villkor som finns i den flamländska regionen, den vallonska regionen eller brysselregionen. Det innebär skillnader för exempelvis finansiering, modeller för utbildning av hundar eller certifiering av ekipage.

I Flandern har frågan om tillgänglighet för ekipage reglerats i en flamländsk lag om tillgänglighet till offentliga platser för personer med assistanshund. Lagen ger hundar som har certifierats av en auktoriserad assistanshundskola rätt att vistas på platser som är tillgängliga för allmänheten.²⁷

DYADIS

DYADIS är en belgisk organisation som utbildar främst tjänstehundar för personer med en fysisk funktionsnedsättning (förutom ledarhundar för synskadade). De tränar även hundar för personer med autism, alarmerande hundar för personer med epilepsi och diabetes- och hörselhundar.

Vid 18 månaders ålder kommer hunden till träningscentret där den under sex månader ska följa en intensivkurs. När inläringen är klar, mestadels runt 24 månader, kommer hunden att matchas till sin nya ägare utifrån funktionsnedsättning, sjukdom eller medicinskt tillstånd under flera pass som kan ta upp till två veckor.

²⁷ [Rätt till tillträde - Canisha VZW](#) 2022-03-23.

De vanligaste assistanshundraserna är Golden och Labrador Retrievers. Hunden måste kunna bete sig bra på offentliga platser.

Det finns också ägartränade hundar där ägaren med en funktionsnedsättning, en sjukdom eller ett medicinskt tillstånd kommer att utbildas av instruktörer med ett godkänt program, varefter hunden får sitt assistanshundcertifikat.

Det finns ingen nationell standard för utbildning, inte heller en certifiering eller en kvalitetsförsäkring. ADI-ackrediteringen av programmet som ansvarar för träningen av hunden accepteras dock som en kvalitetsmärkning som ger automatisk tillgång till programmet för att accepteras som "ett officiellt godkänt program". Andra program utan denna märkning måste gå igenom en bedömning för att listas som ett "officiellt godkänt program" och detta gäller för en (eller flera) av de tre regionerna i Belgien.

Regionen Flandern kan ge ett bidrag på högst 13 000 euro när hunden placeras hos sin ägare. Vallonien kan ge ett mindre belopp runt 4 000 euro. Brysselregionen ger inget bidrag. Regionerna behöver inte bevilja bidrag och det är vanligt att ansökan om bidrag avslås. Det finns ingen annan officiell finansiering. Därför finansieras hela verksamheten till största delen av medel som kommer från sponsring/privata donatorer/ arv/aktioner. Hundarna från BADF, belgiska federationen för de ADI-ackrediterade belgiska programmen, placerar alltid hundarna gratis.

Aktuell utveckling och lägesbild av antalet assistanshundar

Som ovan nämnts saknas fullständig och nationellt sammanställd statistik över antal ekipage och instruktörer och om utvecklingen över tid. Det är därför svårt att få en rättvisande bild av utvecklingen av antal assistanshundar på grund av att uppgifterna inte kan samlas in från samtliga aktörer som utbildar och examinerar hundar och ekipage. Utifrån de intervjuer som har genomförts med förare, instruktörer och andra aktörer inom ramen för denna analys framgår att efterfrågan och därmed antalet assistanshundar har ökat. Den typ av assistanshund som har ökat mest både bland barn, ungdomar och vuxna under åren 2015 till 2021 är, enligt uppgifter från de två större aktörerna, assistanshundar för personer med psykiatrisk diagnos.

Enligt SoS utbildades år 2015 sammanlagt 41 servicehundar, 23 diabeteshundar, 4 signalhundar, 0 övriga medicinskt alarmerande hundar och 0 hundar till personer med psykiatrisk diagnos, dvs. totalt 68 hundar. År 2021 utbildades 24 servicehundar, 30 diabeteshundar, 4 övriga medicinskt alarmerande hundar och 23 hundar till personer med psykiatrisk diagnos, dvs. totalt 85 hundar.

Enligt uppgifter från SBK har antalet ekipage som examinerats ökat från 55 stycken år 2017 till 141 stycken år 2021. Den typ av assistanshund som har ökat mest är

psykisk hälsa hund som har ökat från 11 ekipage till 75 ekipage under samma tidsperiod.²⁸

Assistanshundar kan frivilligt registreras i Svenska Kennelklubbens (SKK) hundregister. SKK har infört beteckningen AH för certifierad assistanshund i sitt hunddataregister. En assistanshund som har blivit registrerad en gång finns kvar i registret även sedan den har slutat arbeta. I nuläget är det endast två av leverantörerna, SBK och SoS, som har möjlighet att registrera godkända ekipage i registret. För att bli registrerad hos SKK skickar SBK eller SoS in protokollen för genomförd examination.

Sedan 2015 har totalt 116 assistanshundar registrerats i registret.²⁹ År 2015 registrerades 14 hundar, under åren 2016–2018 registrerades endast 11 hundar totalt, år 2019 registrerades 24 hundar, år 2020 registrerades 28 hundar och år 2021 registrerades 39 hundar enligt siffror från SKK. En jämförelse med det antal aktiva ekipage som SBK har uppgett som aktiva från 2016 och framåt, 154 ekipage, och det antal som har utbildats genom SoS bara under åren 2015 till 2021, 153 ekipage, blir totalt 307 ekipage.³⁰

Detta visar att mindre än 40 procent av alla utbildade och examinerade assistanshundar hos SBK och SoS registreras. Mörkertalet för antal hundar är dessutom större då assistanshundar och ekipage från andra aktörer än SBK eller SoS som utbildas och examineras inte alls finns med i registret. Utifrån ovanstående siffror bedömer MFD att det för möjligheten att kontrollera godkända assistanshundar finns behov av att se över möjligheten att skapa ett separat register för assistanshundar.

Kunskap om nyttan med assistanshundar

Det finns en del forskning och undersökningar som visar på nyttan med assistanshund, även om det fortfarande finns behov av ytterligare kunskap inom området.

Socialstyrelsens utvärdering som genomfördes 2014³¹ redogör för att assistanshundar skapar många positiva effekter för förarna. Assistanshundarna bidrar också till ett minskat behov av offentliga stödinsatser. Det finns därmed flera anledningar till att öka möjligheterna så att fler personer med behov kan få tillgång till en

²⁸ Information från SBK i mail 2022-03-17.

²⁹ Information från SKK 7 februari 2022, dnr 2022/0013.

³⁰ Information från SBK i mail 2022-03-17.

³¹ Se not 4.

assistanshund. Den tidigare försöksverksamheten hos dåvarande Hjälpmedelsinstitutet och Socialstyrelsens utvärdering omfattar dock inte psykisk hälsa-hund.

I en forskningsstudie undersöktes betydelsen av husdjur för barn och ungdomar med autism sett från föräldrarnas perspektiv.³² Resultatet visade sammantaget att husdjur kan bidra med stöd till gruppens sociala utveckling men också till utveckling av beteenden och funktioner samt förbättra psykisk hälsa och livskvalitet.

I en doktorsavhandling utforskades och utvärderades användningen av assistanshundar och hundassisterade interventioner.³³ Sammanfattningsvis fann författaren i fyra olika studier att assistanshundar som hjälpmedel ger positiva effekter i flera dimensioner för sina ägare och att de sannolikt även är kostnadseffektiva.

Erfarenheter av assistanshund – slutsatser från djupintervjuer

MFD har genom de regeringsuppdrag som myndigheten har haft sedan 2015 kommit i kontakt med förare, instruktörer, stödfunktionen på SBK och andra aktörer som utbildar eller på annat sätt arbetar med assistanshund. Även externa aktörer som möter assistanshundekipage i olika situationer och miljöer har hört av sig till MFD med frågor och synpunkter. Det handlar om representanter från kollektivtrafik, intresseorganisationer, vårdinrättningar, färdtjänst, Försäkringskassan, regioner och kommuner med flera. Många av frågorna och synpunkterna är återkommande. De handlar till exempel om tillgänglighet för assistanshund, om finansiering för att få eller ha en assistanshund, om olika rättighetskonflikter eller avsaknad av lagstiftning och tydliga regelverk.

Inom ramen för denna analys har en extern konsult genomfört djupintervjuer med både instruktörer och förare³⁴. I dessa intervjuer framkommer en ganska samstämmig bild av framför allt de utmaningar som förarna upplever. Det är svårt att få bra kunskap om vad det innebär att ha en assistanshund och vad den kan göra.

³² Byström Kristina, 2020, *Djur och natur som stöd för psykologisk utveckling hos barn och ungdomar med autism: ett nytt och mer fritt sätt att utvecklas genom social interaktion*, Sveriges lantbruksuniversitet.

³³ *Health Technology Assessment of Assistance Dogs and Dog-Assisted Interventions*, Linköpings universitet, Institutionen för hälsa, medicin och vård, Avdelningen för samhälle och hälsa. Linköpings universitet, Medicinska fakulteten, 2020.

³⁴ Expedition Mondial Assistanshund-resan, dnr 2021/0570.

Samhällets kunskap om vad en assistanshund är och vad den utför när den arbetar är fortfarande låg även om det har blivit bättre under senare år. Stora utmaningar är att det kostar för mycket att köpa en assistanshund på grund av att en blivande förare får betala själv, oavsett om det handlar om en egen inköpt hund som ska utbildas eller en färdigutbildad hund. En annan utmaning som många upplever är frågan om tillgänglighet och att man ofta blir ifrågasatt när man som ekipage vistas i olika miljöer.

Även instruktörerna vittnar om att det är svårt att utbilda assistanshundar på grund av att de inte får komma in i de miljöer som de behöver tränas i. Det finns också en oro för att de olika aktörerna som har sina respektive utbildningsmodeller och krav riskerar att ”släppa igenom” hundar som kanske inte uppfyller alla kvaliteter som en assistanshund behöver ha. Detta kan skapa problem, både för hundarna, förarna och för allmänheten.

Instruktörerna är positiva till en mer enhetlig standard för kvalitetssäkring och examination men uttrycker samtidigt att det finns en risk för att ökad likformighet tar bort mångfalden och eventuellt exkluderar vissa aktörer som finns i dag.

Inom ramen för djupintervjuerna önskade MFD även få förares och instruktörers synpunkter på tre olika scenarier för assistanshundverksamheten för att skapa en bild av utvecklingsbehov avseende assistanshundverksamheten. Tanken var att resultatet skulle bidra till att ge stöd för ställningstaganden som MFD lämnar i de eventuella rekommendationer som avslutar denna analys.

I djupintervjuerna ställdes de intervjuade inför följande scenarier.

Scenario 1: Nuläge – Förutsättningarna för assistanshundverksamheten är oförändrade.

Scenario 2: Mellanläge – En nationell funktion utpekade med ansvar för att bland annat samordna arbetet för att ta fram enhetliga kriterier för att en assistanshund ska få kallas assistanshund, kvalitetssäkring och uppföljning, ackreditering av aktörer och erbjuda en oberoende examination av assistanshunden. Ingen finansiering för att utbilda eller ha assistanshund. Viss styrning mot mer enhetlighet.

Scenario 3: Likställas med ledarhundar, dvs. assistanshundverksamheten likställs med ledarhundsverksamheten. Det innebär att verksamheten regleras i lag, en huvudman ansvarar för ansökningsprocessen och äger assistanshunden. Verksamheten är statligt finansierad och hunden innebär inga kostnader för föraren.

Det som framkom vid intervjuerna var sammanfattningsvis följande.

Scenario 1

Positiva reaktioner:

- Flera tycker att det har skett en förändring till det bättre och uppskattar att man nationellt har arbetat för förändring.
- Flera upplever att det finns en större medvetenhet i samhället i dag än tidigare.

Negativa reaktioner:

- Många känner en uppgivenhet över att det inte skulle ske någon förändring alls.
- Många uttrycker att det krävs (åtminstone) fortsatt arbete med informations-spridning för att förbättra tillgängligheten för personer med assistanshund ute i samhället.

Scenario 2

Positiva reaktioner:

- De flesta respondenter är positiva till tydliga och enhetliga certifierings- och utbildningskrav.
- Många tycker att det vore ett bra steg på vägen.
- Flera anser att det skulle öka acceptansen för assistanshund i samhället.
- En certifiering skulle öka tryggheten för förare, hund och instruktör.
- Det skulle skapa en jämn och högre kvalitet vilket man anser är bra för ryktet om assistanshund och även instruktörsyrket.

Negativa reaktioner:

- Flera uttrycker oro över risken att någon av de olika modellerna, köpa en färdigutbildad hund eller utbilda hunden, skulle försvinna, men att det vore bra att det finns en gemensam övergripande kravnivå
- Nästan alla instruktörer påpekar att det är viktigt att behålla konkurrensen.

Scenario 3

Positiva reaktioner:

- Ett drömscenario för många.
- Alla som behöver assistanshund skulle få råd.
- Ökad tillgänglighet när samma regler gäller som för ledarhund.
- I övrigt samma positiva reaktioner som för scenario 2.

Negativa reaktioner:

- Risk att man skaffar assistanshund fast man inte är så motiverad när de är gratis.
- Det blir inte samma mångfald om någon av modellerna försvinner eller om bara vissa raser tillåts.
- Oro för att just deras modell/typ av aktör inte kommer att finnas kvar.

De förare och instruktörer som har deltagit i intervjuerna uppskattar att få dela tankar och erfarenheter. Många uttrycker att det finns ett behov av en mer enhetlig hantering men att det också är viktigt att det fortfarande finns en mångfald av både utbildningsmodeller och aktörer/instruktörer. Samtliga lyfter assistanshunden som ett fantastiskt hjälpmedel och som för de allra flesta har förändrat deras liv på ett eller flera positiva sätt.

Sammanfattning och slutsatser av analysen

I denna analys lyfter MFD olika utmaningar som myndigheten har identifierat under den tid som de olika regeringsuppdragen har pågått och som också har framkommit i de intervjuer och den digitala enkät som MFD har genomfört som ett komplement för de förare som inte fick möjlighet att delta i djupintervjuerna. Det är tydligt att det framför allt finns tre områden som de flesta kan ställa sig bakom som de största utmaningarna inom befintlig assistanshundverksamhet.

1. Frågan om finansiering

Det kostar pengar att köpa och äga en assistanshund och det är svårt för en blivande förare att exempelvis finansiera utbildning, tester och certifiering. För en färdigutbildad hund kan kostnaden uppgå till cirka 220 000 kronor. För en egen utbildad hund ligger kostnaden på mellan cirka 50 000 och 127 000 kronor beroende på aktör och vad som ingår i priset. I den digitala enkät som MFD skickade till förare, och där 38 personer svarade, uppger 76 procent att finansieringen är den största utmaningen inför att skaffa en assistanshund.³⁵

Förare kan söka och få visst stöd från främst stiftelser eller fonder till inköp och utbildning, vilket kan vara både tidsödande och svårt för vissa personer. Det finns också möjlighet att få viss ersättning från Försäkringskassan i form av merkostnadstillägg. Ersättning lämnas dock först när hunden är inköpt och godkänd och ges enbart för exempelvis foder, veterinärkostnader eller tillbehör och täcker inte kostnad för vare sig inköp eller utbildning av hunden.

³⁵ Digital enkät om assistanshundar, MFD januari 2022, dnr 2022/0013.

Trots att det inte finns några formella hinder för regioner eller kommuner att förskriva assistanshund som hjälpmedel har, utifrån vad MFD har funnit, ingen sådan förskrivning skett. Det finns också en del juridiska frågor att lösa som kan vara orsak till att inga förskrivningar av assistanshund sker.

Så länge frågan om finansiering inte är löst, fullt ut eller delvis, blir konsekvensen att det är ekonomin som styr vem som kan få en assistanshund och inte behovet hos den enskilde föraren. Det finns därför ett behov av att frågan om möjligheten till offentlig finansiering utreds närmare.

2. En enhetlig standard

Förutom SBK och SoS finns det i dag även andra aktörer som utbildar och godkänner assistanshundar och examinerar ekipage. De olika aktörerna har olika krav och upplägg på sina utbildningar. Detta kan leda till skillnader i kvalitet eller kännetecknen på hunden och gör det svårare för blivande assistanshundägare och övriga aktörer (exempelvis hotell, bussbolag eller vårdinrättningar) att bedöma om hunden uppfyller de krav som kan ställas på en assistanshund. Enhetliga krav på vad en assistanshund är skulle minimera en del av de utmaningar som finns idag när det gäller frågor som rör tillgänglighet för assistanshundekipage.

Arbetet med att ta fram en gemensam nationell modell för vilka krav som ska ställas på hundar, hundinstruktörer, utbildning, examination och uppföljning av hundekipage behöver fortsätta. Det pågår ett europeiskt standardiseringsarbete där ett flertal länder ingår och samarbetar. I avvaktan på att standardiseringsarbetet är klart kan arbetsgruppens utarbetade förslag fungera som utgångspunkt för en gemensam nationell modell för vilka krav som ska ställas på hundar, hundinstruktörer, utbildning, examination och uppföljning av hundekipage. Det är också möjligt att utgå från andra standarder som har utarbetats, exempelvis den internationella ADI-standarderna som finns för att ackreditera utbildningsprogram för assistanshundar.

3. Kunskaps- och informationsbehov

Behovet av mer kunskap och information är något som nästan alla lyfter i djupintervjuerna, i MFD:s digitala enkät och i de samtal med olika aktörer som MFD har haft. Det handlar om att både samhällets olika aktörer, allmänheten och blivande förare behöver få ökad kunskap. Några av de frågor som man söker svar på är: vad är en assistanshund, vad kan den göra, vilka är utmaningarna för assistanshund när det gäller tillgänglighet i olika miljöer och hur kan eventuella rättighetskonflikter lösas? Många av förarna upplever att det inte är accepterat att ta med sin assistanshund i olika miljöer, att människor i omgivningen ställer frågor till föraren eller ifrågasätter

hunden som ett hjälpmedel. Det är särskilt tydligt för de personer som inte har en synlig funktionsnedsättning.

Med ökad kunskap kan några av dessa utmaningar minska. En informationsinsats för att allmänheten ska få större inblick i och kunskap om vad en assistanshund är och kan göra är en möjlig aktivitet framåt. Även en enhetlig reglering och tydligare kännetecken på assistanshundar kan göra det enklare att identifiera ekipage.

En dialog med olika aktörer som upplever att tillgänglighet för assistanshundekipage är problematiskt bör fortsätta. Dialogen kan även skapa bättre förutsättningar för att lösa eventuella rättighetskonflikter. Det finns också en del goda exempel som kan spridas till fler, bland annat den överenskommelse som Astma- och allergiförbundet har med SoS och SBK.

MFD:s överväganden och rekommendationer för fortsatt utveckling

MFD har tidigare i återrapportering till regeringen 2018 lämnat rekommendationer och förslag till åtgärder för att utveckla det fortsatta arbetet med assistanshundverksamheten. Myndighetens tidigare rekommendationer överensstämmer i stort med resultaten i myndighetens nuvarande analys och bild av de förändringar som behövs för att förbättra situationen och komma till rätta med de utmaningar som finns än i dag. De överväganden och rekommendationer som MFD redovisar nedan är också en följd av reaktionerna från förare och instruktörer på de tre exempel (scenarier) som framkom i djupintervjuerna.³⁶

MFD har enligt regleringsbrevet för budgetåret 2022 ett fortsatt uppdrag att upphandla en stödfunktion för brukare, beställare, finansiärer och utbildare av assistanshundar (ej ledarhundar för personer med synnedsättning).³⁷ Det är enligt regleringsbrevet ett löpande uppdrag och formuleringen är också densamma som i regleringsbrevens för åren 2020 och 2021.

Sedan 2015 har SBK efter upphandling haft uppdraget att vara en nationell stödfunktion med en årlig budget på 1 miljon kronor. Finansieringen har bland annat delvis bekostat en halvtids personell resurs, administration, hundtäcken, lämplighetstester av hund och examinationer av ekipage. MFD:s bedömning är att stödfunktionen har tjänat ett viktigt syfte för att exempelvis öka intresset för och sprida kunskap om assistanshund samt för att bidra till att fler utbildade ekipage har examinerats. Samtidigt kan MFD konstatera att många av de utmaningar som fanns

³⁶ Expedition Mondial Assistanshund-resan, dnr 2021/0570

³⁷ S2021/08111 (delvis)

redan innan stödfunktionen upphandlades kvarstår. Utvecklingen mot fler ekipage har också lett till att utmaningar som exempelvis olika rättighetskonflikter har ökat.

Kunskaps- och informationsbehov

MFD bedömer att det fortfarande finns ett stort kunskaps- och informationsbehov både bland allmänhet och berörda aktörer och det krävs särskilda informationsinsatser för att svara mot dessa behov. Ett sätt att öka kunskapen och sprida information om assistanshundar brett i samhället är att ge en lämplig aktör (se närmare nedan) i uppdrag att genomföra en informationskampanj i samråd med relevanta aktörer för att sprida information och öka kunskapen om assistanshundar bland både allmänhet och privata och offentliga aktörer.

Likvärdiga förutsättningar för både förare och aktörer

Målet för funktionshinderspolitiken är att personer med funktionsnedsättning ska vara fullt delaktiga i samhället på jämlika villkor. Det råder dock i dag ojämlika förhållanden mellan enskilda personer som är i behov av en assistanshund då det är den enskildes ekonomiska förutsättningar som avgör möjligheten att skaffa en assistanshund och inte behov.

Vidare finns det fler aktörer än SBK som utbildar och examinerar assistanshundekipage. Dessa verksamheter har ingen statlig finansiering utan finansieras helt av de olika aktörerna själva genom exempelvis fonder och genom att de tar betalt för de tjänster som de utför. MFD ser att nuvarande system med statlig finansiering till en aktör i egenskap av nationell stödfunktion i relation till andra enskilda aktörer som inte får statligt stöd riskerar att leda till en ekonomisk obalans och olika förutsättningar för aktörerna att verka på lika villkor.

MFD anser att det behöver skapas bättre och likvärdiga förutsättningar för alla som på något sätt är involverade i assistanshundverksamheten, såsom förare, instruktörer samt externa aktörer i såväl offentliga som privata miljöer. MFD bedömer att frågan om ökad likvärdighet och jämlika villkor inom assistanshundverksamheten behöver analyseras närmare. I analysen bör ingå att belysa ett antal osäkerhetsfaktorer som exempelvis träffsäkerhet och kostnader. Analysen bör också innehålla för- och nackdelar av offentlig finansiering (helt eller delvis) för att skaffa assistanshund samt förslag på hur en sådan eventuell finansiering skulle kunna utformas.

MFD bedömer även att det finns behov av att nationellt samordna assistanshundverksamheten för ökad tydlighet, förutsägbarhet och likvärdighet. Den lösning som har valts i dag med en upphandlad stödfunktion ger inte förutsättningar för ett långsiktigt arbete vare sig i tid, resursutnyttjande eller mandat. MFD anser

därför att det istället bör övervägas att inrätta en nationell funktion som med årlig finansiering kan fungera som ett nav. Den nationella funktionen ska ansvara för att bland annat samordna arbetet för att ta fram enhetliga kriterier för att en assistanshund ska få kallas assistanshund, kvalitetssäkring och uppföljning, ackreditering av aktörer och erbjuda en oberoende examination av assistanshunden. En sådan funktion skulle också med fördel kunna få i uppdrag att, i samverkan med relevanta aktörer, genomföra en informationskampanj samt göra en fördjupad analys enligt vad som beskrivits ovan.

Det finns både mervärden och synergieffekter med att lägga en sådan samordningsuppgift på en offentlig aktör, såsom en statlig myndighet. Att ge en statlig myndighet en sådan uppgift underlättar statlig styrning, skapar förutsättningar för likvärdighet och opartiskhet samt ger förutsättningar för långsiktighet i arbetet. Det kan också vara kostnadseffektivt att samutnyttja befintliga resurser.

En konsekvens av ovanstående förslag är att MFD inte längre bör ha ett fortsatt uppdrag att upphandla en nationell stödfunktion. Det skulle i sin tur innebära att det inte längre finns någon enskild aktör som får statlig finansiering som stödfunktion och att samtliga aktörer på marknaden därmed får likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Vidare bedömer MFD att en nationell funktion kan ge bättre förutsättningar att samordna och utveckla verksamheten för ökad likvärdighet. På så sätt blir även processen för att skaffa en assistanshund mer förutsägbar och likvärdig för både blivande förare och aktörer som utbildar och examinerar ekipage. Förhoppningsvis kan också en mer enhetlig hantering skapa goda förutsättningar för både ekipage och övriga aktörer i samhället så att rättighetskonflikter undviks och tillgängligheten i samhället och därmed delaktigheten för personer med funktionsnedsättning ökar.